

Kuvonch NURULLAEVA,
Urganch innovatsion universiteti o'qituvchisi
E-mail:kuvonch@mail.ru

PhD,dotsent B.Nasirov taqrizi asosida

THE ROLE OF THE SERVICE INDUSTRY IN ENSURING THE ECONOMIC STABILITY OF THE KHORAZM REGION

Annotation

This article discusses the role of entrepreneurship in the development of the service sector, the socio-economic nature of entrepreneurship development, the role of the service sector in the national economy. It analyzes the measures taken to develop the economic potential of the Khorezm region and their results in the service sector.

Key words: Service and service, reform, small business and entrepreneurship, gross domestic product, Khorezm region, tourism, credit.

РОЛЬ СФЕРЫ УСЛУГ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СТАБИЛЬНОСТИ ХОРАЗМСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация

В данной статье рассматривается роль предпринимательства в развитии сферы услуг, социально-экономическая природа развития предпринимательства, роль сферы услуг в национальной экономике. Анализируются меры, принимаемые по развитию экономического потенциала Хорезмской области и их результаты в сфере услуг.

Ключевые слова: Сервис и сервис, реформа, малый бизнес и предпринимательство, валовой внутренний продукт, Хорезмская область, туризм, кредит.

XIZMAT KO'RSATISH SOHASINING XORAZM VILOYATI IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDAGI O'RNI

Annotatsiya

Ushbu maqolada xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda tadbirkorlik faoliyatining o'rni va tadbirkorlikni rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati, xizmat ko'rsatish sohasining milliy iqtisodiyotda tutgan o'rni masalalari haqida so'z yuritilgan. Unda Xorazm viloyatining iqtisodiy salohiyatini rivojlantirish uchun olib borgan chora-tadbirlar, ularning xizmat ko'rsatish sohasida erishilgan natijalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Xizmat ko'rsatish va servis, islohot, kichik biznes va tadbirkorlik, yalpi ichki mahsulot, Xorazm viloyati, turizm, kredit.

Kirish. Mamlakat taraqqiyotining yangi bosqichida jahon miqyosidagi murakkab jarayonlarni va O'zbekiston Respublikasi bosib o'tgan taraqqiyot natijalarini chuqur tahlil qilgan holda "Inson qadri uchun" tamoyili asosida xalqning farovonligini yanada oshirish, iqtisodiyot tarmoqlarini transformatsiya qilish va tadbirkorlikni jadal rivojlantirish, inson huquqlari va manfaatlarini so'zsiz ta'minlash hamda faol fuqarolik jamiyatini shakllantirishga qaratilgan islohotlarning ustuvor yo'nalishlari belgilandi. Xususan xizmat ko'rsatish sohasini jadal sur'atlar bilan rivojlantirish Yangi O'zbekistonning taraqqiyot Strategiyasining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Xizmat ko'rsatish sohasi keng qamrovliligi bilan iqtisodiyotda, aholi hayotida muhim o'rin tutadi. Bu sohada yangi ish o'rinlarini kam xarajat bilan va tez muddatda tashkil etish mumkin. Aholi daromadlarining real o'sishi ham avvalo xizmatlar rivojida seziladi. Sh.Mirziyoyev ta'kidlaganidek har bir hududning o'ziga xosligidan kelib chiqib, xizmatlarni kengaytirish, yangi xizmat turlarini yo'lga qo'yish, ilg'or tajribalar va namunaviy loyihalarni joriy etish bo'yicha yangi metodologiya yaratish zarur.

O'zbekiston Respublikasida mustaqillikning dastlabki yillaridan boshlab xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishga e'tibor berildi. O'tgan davrda ushbu sohani rivojlantirish jarayoni bir necha bosqichni tashkil etdi. Chunki, xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish aholi farovonligi va ish

bilan bandlik masalalarini hal qilishni ta'minlovchi muhim omildir.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda statistik tadqiqot usuli, tizimlashtirish va tarixiy-qiyoslash usullaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar. O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan keyin tashabbuskorlik va tadbirkorlik uchun keng imkoniyatlar yaratildi, yangi ish uslublari joriy etildi. Mavjud imkoniyatlardan to'laqonli foydalanishga harakat qilindi. Mashinalarning bekor turishi keskin kamaytirildi, har bir mashinadan yuqori samarada foydalanish choralari ko'rildi. Misol uchun "Xorazmtrans" birlashma korxonalariga qarashli mashinalar Turkmaniston Respublikasi bilan tuzilgan shartnomaga binoan 1992-1993-yillarda shu respublikada yuk tashishga ko'maklashdilar. Natijada qardoshlarimizning 3 million tonnadan ko'proq yuklari tashib berildi. 1993-yilning ikki oyi mobaynida yuzdan ortiq katta hajmda yuk tashiydigan avtomashinalar Qozog'istonning Ko'kchatov viloyatida ishlatilib, ular bilan 40 ming tonnadan ziyod bug'doy tashildi. Bularning hammasi avtotransportlar uchun qo'shimcha daromad bo'libgina qolmay, O'zbekiston uchun ham qo'shimcha don va boshqa noz-ne'matlar keltirildi.

Bozor iqtisodiyoti sharoitlarida Qoraqalpog'iston, Toshhovuz, Xorazm hududidagi suv inshootlarida ishlatiladigan suv nasoslarining har bir ishdan chiqqanini yangisi bilan almashtirish imkoniyati bo'lmagan. Viloyat

kommunal drenaj xo'jaligi qoshida "Meliorator" kichik korxonasi asosiy yumushi ESB markali elektr motorli suv nasoslarini ta'mirlashdan iborat bo'lib, Qoraqalpog'iston Respublikasi suv havzalarida va Xorazm hududida ishlatilib, yaroqsiz holga kelib qolgan suvosti elektr nasoslarini tuzatish korxonasi zimmasidagi ishga aylandi.

"2003-2006 yillarda chakana savdo, umumiy ovqatlanish va aholiga maishiy xizmat ko'rsatish korxonalari tarmoqlarini rivojlantirish dasturi"ga asosan viloyat iqtisodiyotiga qariyb 41 mln AQSh dollarlik xorijiy investitsiyalar jalb etildi, 7 ta qo'shma korxonasi tuzildi. Xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalarda mahsulot ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish 2 baravardan ko'proq o'sdi. Viloyatni "Iqtisodiy rivojlantirishning 2005-2007 yillarga mo'ljallangan Dasturi" rejasi o'z ichiga uch yilda viloyatga investitsiya kiritish miqdorini 161,1 mln dollarga yetkazish, viloyatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish 31 ta loyihaga ya'ni yengil sanoat, mashinasozlik, elektrotexnika, oziq-ovqat, kimyo sanoatiga, turizm va aloqa xizmati, sog'liqni saqlash va maorif, kommunal xo'jalik va boshqa sohalarga xorijiy sarmoyalar kiritilishini qamrab oldi.

2006-yil 17-apreldagi "O'zbekiston Respublikasida 2006-2010 yillarda xizmat ko'rsatish va servis sohasini rivojlantirishni jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori ushbu soha va undagi subyektlar samaradorligini oshirish va soha taraqqiyotining konseptual yo'nalishlarini belgiladi. Ushbu dastur asosida Xorazm viloyati hokimining "Xorazm viloyatida 2006-2010 yillarda xizmat ko'rsatish va servis sohasini rivojlantirishni jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2006-yil 7-may 99-sonli qarori ijrosini ta'minlash hamda viloyatda xizmat ko'rsatish va servis sohasini jadal rivojlantirish uchun qulay sharoitlar yaratish, ularning iqtisodiyotdagi ulushini oshirish, ichki iste'mol bozorini zamonaviy xizmat turlari bilan to'ldirish, xizmat ko'rsatish sohasida band bo'lganlar sonini ko'paytirish va shu asosida aholi daromadlarini oshirish maqsadida tadbirlar amalga oshirilgan. 2006-yilda sanoatning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 2000-yildagi 14,2 foiz o'rniga 22,1 foizni, xizmatlar ko'rsatish sohasining ulushi 30 foiz o'rniga 39,5 foizni tashkil etdi, qishloq xo'jaligida esa aksincha bu ko'rsatkich pasayib 32 foizdan 24 foizga tushdi.

Turizmni yanada rivojlantirish va uni tashkil etishni takomillashtirish, sayyohlik xizmatlari bozorida kichik va o'rta sayyohlik tashkilotlarining qatnashishini faollashtirish, shuningdek xorijiy investorlarni turizm sohasiga keng jalb qilish bo'yicha Vazirlar Mahkamasining qarorini bajarish maqsadida Xorazm viloyati hokimi qarori asosida "O'zbekturizm" milliy kompaniyasi tarkibiga kiruvchi korxonalar va tashkilotlar ro'yxatiga Xorazm viloyati mintaqaviy bo'limi, shu jumladan: "Xorazmturizm" ochiq turdagi aksionerlik jamiyati, "Jayxun" mehmonxonasi, Urganch sayohatlar va ekskursiyalar byurosi, "Xiva" sayyohlik-ekskursiya majmuasi, "Xorazminturservis" va "Xorazm" mehmonxonasi kiritilgan. Bundan tashqari viloyatda sayyohlik infratuzilmasini takomillashtirish, chet ellik sayyohlarga xizmat ko'rsatish saviyasini oshirish, sayyohlik yo'nalishlarida xizmat ko'rsatishning yangi turlarini tashkil etish, erkin muomaladagi valyuta tushumini ko'paytirish, bu yo'nalishdagi ishlarni muvofiqlashtirish va Urganch, Xiva, Hazorasp shaharlarida chet ellik sayyohlarni qabul qilishga mos bo'lgan xususiy mehmonxonalar tashkil qilish maqsadida viloyat hokimi qarori qabul qilinib samarali bajarilgan.

Xizmat ko'rsatish va servis sohasini rivojlantirish dasturi izchil amalga oshirilishi natijasida 2008-yilning I choragida xizmat ko'rsatish hajmi 21,7 % oshdi va YAIMda ularning salmog'i o'tgan yilning shu davridagi 43,5 %ga nisbatan 44,4 %ni tashkil etdi. 217 ta yangi chakana savdo va

umumiy ovqatlanish korxonasi o'z faoliyatini boshladi. 100 dan ortiq transport yo'nalishi tashkil etildi.

O'zbekistonda jahon iqtisodiy inqirozining salbiy oqibatlarini bartaraf etish bo'yicha 2009-2012 yillarga mo'ljallab qabul qilingan "Inqirozga qarshi choralar dasturi" mamlakatni 2009-yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning eng ustuvor yo'nalishi qilib belgilandi. Shu asosda Xorazm viloyatida 2009-yili qishloq joylarda chakana savdo 12 ta, umumiy ovqatlanish 145 ta, maishiy xizmat ko'rsatish obyektlari va boshqalarni ishga tushirish hisobiga qishloqda aholi bandligini yanada oshirish ko'zda tutildi. Mamlakat yalpi ichki mahsulotida 1991-yildan 2009-yilgacha sanoat ulushi 2 barobar ya'ni 11 foizdan 23,6 foizga, xizmat ko'rsatish sektorining ulushi 16,3 foizdan 47,2 foizga o'sdi.

Xorazm viloyatida mamlakatda amalga oshirilayotgan tarkibiy islohotlar va modernizatsiya dasturi vazifalari negizida muayyan tadbirlar belgilanib hayotga tatbiq etildi. 2007-2013 yillarda xizmatlar va servis sohasini rivojlantirish dasturi asosida 2009-yilda 231 ta xizmat ko'rsatish shahobchasi tashkil qilinishi natijasida jami xizmatlar hajmi 20 foizga o'sishi ta'minlandi.

Kichik biznes va xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish maqsadida 2010-yilda xizmat ko'rsatish va servis infratuzilmasini rivojlantirish dasturlarini amalga oshirishga mikro kredit bank hamda mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish vazirligining bandlikka ko'maklashish jamg'armasining session 8,7 milliard so'mlikdan ortiq kredit mablag'lari yo'naltirildi. Natijada bu davrda mingdan ziyod chakana savdo korxonalari, 240 ta umumiy ovqatlanish korxonalari, 1,8 mingga yaqin maishiy xizmat ko'rsatish obyektlari ishga tushirildi. Qishloq joylarida xizmatlar ulushi barcha turlari bo'yicha 2009-yilgi 22,4 foizdan 23,9 foizga oshdi.

2012-yilga kelib xizmat ko'rsatish va servis sohasiga kredit ajratish hajmini 14 foizga, jumladan, pullik xizmatlar ko'rsatishni 16,2 foizga oshirish imkonini berdi. Buning natijasida yalpi ichki mahsulotda xizmatlar ulushi 2011-yildagi 48,3 foiz o'rniga 52,2 foizni tashkil qildi. Aloqa va axborotlashtirish (2011-yilga nisbatan o'sish 26,9 foiz), sayyohlik (22,8 foiz), maishiy (22,6 foiz) va moliya xizmatlar (16 foiz) rivojlandi.

"2013-2015 yillarda Xorazm viloyatini kompleks rivojlantirish dasturi" doirasida sanoat, xizmatlar ko'rsatish va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish sohalari bo'yicha jami 84,5mln dollarlik 1187 ta loyiha amalga oshirilib, 6936 ta yangi ish o'rinlari yaratildi. Xususan sanoat tarmog'ida 197 ta, xizmatlar sohasida 775 ta va qishloq xo'jaligida 215 ta ish o'ri yaratildi. Xizmat ko'rsatish va servis sohasini rivojlantirish dasturiga asosan 775 ta xizmat ko'rsatish shahobchalari tashkil qilinib, 3425 ta yangi ish o'rinlari yaratildi. Natijada yalpi hududiy mahsulotda xizmatlar sohasining ulushi 42,9 foizga yetdi. 2013-yilda mahalliy savdo ishlab chiqaruvchi va xizmat ko'rsatuvchilarni rivojlantirishni har tomonlama qo'llab-quvvatlash natijasida iste'mol tovarlari ishlab chiqarish hajmi 8,1 foizga, mahalliy lashtirilgan mahsulotlar hajmi 13,4 foizga, chakana tovar aylanmasi 11,2 foizga va xizmatlar 17,5 foizga o'sishi ta'minlandi.

Iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishda endilikda xizmat ko'rsatish va servis sohasi eng muhim manba va omil hisoblandi. 2013-yilda tasdiqlangan dasturga asosan 953 ta xizmat ko'rsatish shahobchalari tashkil qilinib, xizmat ko'rsatish sohasida 3 ming 456 ta yangi ish o'rinlari yaratildi. 2014-yilda aholiga ko'rsatilgan xizmatlar hajmi 16,4 foizga o'sdi, uning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 41,3 foizni tashkil qildi. Keyingi uch yil davomida turizm infratuzilmasini rivojlantirish hududning sayyohlik yo'nalishlari va xizmatlarini takomillashtirish, sayyohlik imkoniyatini namoyish qilish ishlarini amalga oshirish, sayyohlar uchun

qo'shimcha obyektlar infratuzilmasini yaxshilash, soha mutaxassislarini tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish, xizmat ko'rsatish darajasini yanada yuksak pog'onaga ko'tarish bo'yicha amaliy ishlar olib borildi.

"2016-2020 yillarda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish dasturi"ni amalga oshirish doirasida 2,3 mingdan ziyod obyekt barpo etildi. Natijada ko'rsatilgan xizmatlar hajmi 12,1 foiz, xususan, aloqa va axborotlashtirish xizmatlari 10,2, moliya xizmatlari 22,9, sog'liqni saqlash xizmatlari 14, avtotransport xizmatlari 15,7, savdo xizmatlari 13,1 foiz ko'paydi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 5-apreldagi "2017-2018 yillarda Xorazm viloyatida sanoat, qishloq xo'jaligi va xizmat ko'rsatish loyihalarining ko'rsatkichlarini tasdiqlash to'g'risida" 181-sonli qaroriga asosan sanoat, xizmat ko'rsatish va qishloq xo'jaligi yo'nalishlarida 2018-yilda 1 trillon 117 mlrd so'mlik investitsiya mablag'larini o'zlashtirilishi hisobiga 2609 ta istiqbolli loyihalar amalga oshirilgan, hamda 14 ming 587 ta yangi ish o'rinlari yaratilgan.

Davlat rahbari tomonidan xizmatlar sohasini muhim drayverga aylantirish hamda 2023-yilga qadar xizmatlar hajmini ikki baravarga oshirish belgilandi. Pandemiya davrida umumiy ovqatlanish, savdo va turizm, transport sohalari uchun berilgan imtiyozlar muddati uzaytirildi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 16-iyunda "Xizmatlar sohasini qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi va 2021-yil 11-mayda "Xizmatlar sohasini jadal rivojlantirish

chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorlar qabul qilindi. Natijada, 2021-yilda jami 18 trillon so'mlik 29 mingta loyiha amalga oshirilib, xizmatlar sohasi 20 foizga o'sdi.

Xulosa. Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, xizmat ko'rsatish sohasi davlat milliy iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishning eng muhim manbai va omili hisoblanadi. Xizmat ko'rsatish sohasini iqtisodiyotning yetakchi sektoriga aylantirish ko'p jihatdan bu sohada kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish bilan bog'liq. Negaki xizmat ko'rsatish sohasi asosan kichik va xususiy tadbirkorlik subyektlari tomonidan ko'rsatiladi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining son jihatdan ko'payishi va faoliyat turlarining kengayishi hisobiga xizmat ko'rsatish sohasida o'zgarish yuz berdi. Misol sifatida respublikada xizmat ko'rsatish sohasining so'nggi yillarda kengayib, yuqori sur'atlarda o'sib borayotganligini ko'rsatish mumkin. Ushbu sohaning rivojlanganlik darajasi jamiyat rivojlanishining mezoniga aylanib ulgurdi. Xizmatlar sohasi ko'p qirrali mexanizm bo'lib, zamonaviy iqtisodiyotning eng istiqbolli va tez rivojlanayotgan tarmog'i hisoblanadi. Xizmat ko'rsatish va servis sohasi o'z ichiga savdodan tortib transport, maishiy va kommunal xizmatlar, aloqa va axborotlashtirish, texnik xizmatlar, bank-moliya, turizm, mehmonxonalar, auditorlik-konsalting xizmatlari kabi keng faoliyatni o'z ichiga oladi. Mustaqillik yillarida mamlakatda xizmatlarni turli yangi xillari paydo bo'lishi natijasida xizmat ko'rsatish sohasi ishlab chiqarish sohasiga nisbatan tez rivojlandi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. 17.04.2006-yil, 325-son. //https://lex.uz/ru/docs/-1124273
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. 16.06.2020, 4752-son. //https://lex.uz/docs/-4857409
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. 11.05.2021, 5113-son. //https://lex.uz/docs/-5421233
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. 2022-yil 28-yanvar, 60-son. //www.lex.uz/docs/-5841063
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori. 08.08.1998-yil, 346-son. //https://lex.uz/uz/docs/-838278?ONDATE=08.08.1998
6. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori. 13.02.2003-yil,78-son.//https://lex.uz/ru/docs/-749712?ONDATE=22.02.2021&ONDATE =13.02.2003&action=compare
7. Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha choralar belgilandi. 22.04.2021. https://yuz.uz/uz/news/xizmat-korsatish-sohasini-rivojlantirish-boyicha-qoshimcha-choralar-belgilandi
8. Xorazm Viloyati Hokimligi Arxivi.1150-fond,10-ro'yxat, 13-ish, 55-varoq.
9. Xorazm Viloyat Hokimligi Arxivi.1150-fond, 8-ro'yxat, 8-ish, 72-varoq.
10. Jurayeva D.D. Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar. Monografiya. – Buxoro. 2022.